הלכות מגילה וחנוכה

משנה תורה לרמב״ם

geulaquiz.com

פרק א

א קְרִיאַת הַמְּגִלָּה בִּזְמַנָּהּ מִצְוַת עֲשֵׂה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְהַדְּבָרִים יְדוּעִים שֶׁהִיא תַּקָּנַת הַנְּבִיאִים. וְהַכֹּל חַיָּבִים בְּקְרִיאָתָהּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְגֵרִים וַעֲבָדִים מְשֻׁחְרָרִים. וּמְחַנְּכִין אֶת הַקְּטַנִּים לְקְרוֹתָהּ. וַאֲפִלּוּ כֹּהֲנִים בַּעֲבוּדָתָן מְבַטָּלִין עֲבוּדָתָן וּבָאִין לִשְׁמֹעַ מִקְרָא מְגִלָּה. וְכֵן מְבַטָּלִים תַּלְמוּד תּוֹרָה לִשְׁמֹעַ מִקְרָא מְגִלָּה קַל וָחֹמֶר לִשְׁאָר מִצְוֹת שֶׁל תּוֹרָה שֶׁכֻּלָּן נִדְחִין מִפְּנֵי מִקְרָא מְגִלָּה. וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁנִּדְחֶה מִקְרָא מְגִלָּה מִפָּנָיו חוּץ מִמֵּת מִצְוָה שֶׁאֵין לוֹ קוֹבְרִין שֶׁהַפּוֹגֵעַ בּוֹ קוֹבְרוֹ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ קוֹרֵא׃

ב אֶחָד הַקּוֹרֵא וְאֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַקּוֹרֵא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ וְהוּא שֶׁיִּשְׁמַע מִפִּי מִי שֶׁהוּא חַיָּב בְּקְרִיאָתָהּ. לְפִיכָךְ אִם הָיָה הַקּוֹרֵא קָטָן אוֹ שׁוֹטֶה הַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ לֹא יָצָא׃

ג מִצְוָה לִקְרוֹת אֶת כֻּלָּהּ. וּמִצְוָה לִקְרוֹתָהּ בַּלַּיְלָה וּבַיּוֹם. וְכָל הַלַּיְלָה כָּשֵׁר לִקְרִיאַת הַלַּיְלָה. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִקְרִיאַת הַיּוֹם. וּמְבָרֵךְ לִפְנֵי קְרִיאָתָהּ בַּלַּיְלָה שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת וְאֵלּוּ הֵן. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִקְרָא מְגִלָּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם וּבַזְּמַן הַזֶּה. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה. וּבַיּוֹם אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ שֶׁהֶחֱיָנוּ. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְבָרֵךְ אַחֲרֶיהָ מְבָרֵךְ בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל הָרָב אֶת רִיבֵנוּ וְהַדָּן אֶת דִּינֵנוּ וְהַנּוֹקֵם אֶת נִקְמָתֵנוּ וְהַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּל לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ הַנִּפְרָע לְיִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרֵיהֶם הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ׃

ד אֵיזֶהוּ זְמַן קְרִיאָתָהּ. זְמַנִּים הַרְבֵּה תִּקְּנוּ לָהּ חֲכָמִים שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר ט לא) "בִּזְמַנֵּיהֶם". וְאֵלּוּ הֵן זְמַנֵּי קְרִיאָתָהּ. כָּל מְדִינָה שֶׁהָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה מִימֵי יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ עַכְשָׁו חוֹמָה קוֹרִין בְּט״ו בַּאֲדָר. וּמְדִינָה זוֹ הִיא הַנִּקְרֵאת כְּרַךְ. וְכָל מְדִינָה שֶׁלֹּא הָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה בִּימוֹת יְהוֹשֻׁעַ וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא מֻקֶּפֶת עַתָּה קוֹרְאִין בְּי״ד. וּמְדִינָה זוֹ הִיא הַנִּקְרֵאת עִיר׃

ה שׁוּשַׁן הַבִּירָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן קוֹרְאִין בְּט״ו שֶׁבָּהּ הָיָה הַנֵּס שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר ט יח) "וְנוּחַ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ". וְלָמָּה תָּלוּ הַדָּבָר בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּדֵי לַחֲלֹק כָּבוֹד לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיְתָה חֲרֵבָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן. כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ קוֹרְאִין כְּבְנֵי שׁוּשָׁן וְיַחְשְׁבוּ כְּאִלּוּ הֵן כְּרַכִּין הַמֻּקָּפִין חוֹמָה אַף עַל פִּי שֶׁהֵן עַתָּה חֲרֵבִין הוֹאִיל וְהָיוּ מֻקָּפִין בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ קוֹרִין בְּט״ו וְיִהְיֶה זִכָּרוֹן לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּנֵס זֶה׃

ו בְּנֵי הַכְּפָרִים שֶׁאֵינָם מִתְקַבְּצִים בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת אֶלָּא בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי תִּקְּנוּ לָהֶם שֶׁיִּהְיוּ מַקְדִּימִין וְקוֹרְאִים בְּיוֹם הַכְּנִיסָה. כֵּיצַד. אִם חָל יוֹם י״ד לִהְיוֹת בְּשֵׁנִי אוֹ בַּחֲמִישִׁי קוֹרְאִין בּוֹ בַּיּוֹם. וְאִם חָל בְּיוֹם אַחֵר חוּץ מִשֵּׁנִי וַחֲמִישִׁי מַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּשֵׁנִי אוֹ בַּחֲמִישִׁי הַסָּמוּךְ לְי״ד׃

ז כֵּיצַד. חָל י״ד לִהְיוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת מַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בַּחֲמִישִׁי שֶׁהוּא יוֹם י״א. חָל לִהְיוֹת בִּשְׁלִישִׁי קוֹרְאִין בְּשֵׁנִי שֶׁהוּא יוֹם י״ג. חָל לִהְיוֹת בִּרְבִיעִי קוֹרְאִין בְּשֵׁנִי שֶׁהוּא יוֹם י״ב. וְכָל אֵלּוּ שֶׁמַּקְדִּימִין וְקוֹרְאִין קֹדֶם י״ד אֵין קוֹרְאִין אוֹתָהּ בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה׃

ח כְּפָר שֶׁמַּקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּיוֹם הַכְּנִיסָה בִּזְמַן שֶׁאֵין נִכְנָסִין בּוֹ בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי אֵין קוֹרְאִין אוֹתָהּ אֶלָּא בְּי״ד. וְכָל עִיר שֶׁאֵין בָּהּ עֲשָׂרָה בַּטְלָנִין קְבוּעִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לְצָרְכֵי הַצִּבּוּר הֲרֵי הִיא כִּכְפָר וּמַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּיוֹם הַכְּנִיסָה. וְאִם אֵין שָׁם עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם תַּקָּנָתוֹ קַלְקָלָתוֹ וַהֲרֵי הֵם כְּאַנְשֵׁי עִיר גְּדוֹלָה וְאֵין קוֹרְאִין אֶלָּא בְּי״ד׃

ט בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמַּקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּיוֹם הַכְּנִיסָה בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מַלְכוּת. אֲבָל בַּזְּמַן הַזֶּה אֵין קוֹרְאִין אוֹתָהּ אֶלָּא בִּזְמַנָּהּ שֶׁהוּא יוֹם י״ד וְיוֹם ט״ו. בְּנֵי הַכְּפָרִים וּבְנֵי עֲיָרוֹת קוֹרְאִין בְּי״ד. וּבְנֵי כְרַכִּין קוֹרְאִין בְּט״ו׃

י בֶּן עִיר שֶׁהָלַךְ לַכְּרַךְ אוֹ בֶּן כְּרַךְ שֶׁהָלַךְ לָעִיר אִם הָיָה דַּעְתּוֹ לַחֲזוֹר לִמְקוֹמוֹ בִּזְמַן קְרִיאָה וְנִתְעַכֵּב וְלֹא חָזַר קוֹרֵא כִּמְקוֹמוֹ. וְאִם לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לַחֲזוֹר אֶלָּא לְאַחַר זְמַן הַקְּרִיאָה קוֹרֵא עִם אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁהוּא שָׁם. וּכְרַךְ וְכָל הַסָּמוּךְ לוֹ וְכָל הַנִּרְאֶה עִמּוֹ אִם אֵין בֵּינֵיהֶם יֶתֶר עַל אַלְפַּיִם אַמָּה הֲרֵי זֶה כִּכְרַךְ וְקוֹרְאִין בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר׃

יא עִיר שֶׁהִיא סָפֵק וְאֵין יָדוּעַ אִם הָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה בִּימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אוֹ אַחַר כֵּן הֻקְּפָה קוֹרְאִין בִּשְׁנֵי הַיָּמִים שֶׁהֵן י״ד וְט״ו וּבְלֵילֵיהֶם. וּמְבָרְכִין עַל קְרִיאָתָהּ בְּי״ד בִּלְבַד הוֹאִיל וְהוּא זְמַן קְרִיאָתָהּ לְרֹב הָעוֹלָם׃

יב קָרְאוּ אֶת הַמְּגִלָּה בַּאֲדָר רִאשׁוֹן וְאַחַר כָּךְ עִבְּרוּ בֵּית דִּין אֶת הַשָּׁנָה חוֹזְרִים וְקוֹרְאִים אוֹתָהּ בָּאֲדָר הַשֵּׁנִי בִּזְמַנָּהּ׃

יג אֵין קוֹרְאִין אֶת הַמְּגִלָּה בְּשַׁבָּת גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטֹּל אוֹתָהּ בְּיָדוֹ וְיֵלֵךְ אֵצֶל מִי שֶׁהוּא בָּקִי לְקָרוֹתָהּ וְיַעֲבִירֶנָּה אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. שֶׁהַכֹּל חַיָּבִים בִּקְרִיאָתָהּ וְאֵין הַכֹּל בְּקִיאִין בִּקְרִיאָתָהּ. לְפִיכָךְ אִם חָל זְמַן קְרִיאָתָהּ בְּשַׁבָּת מַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת. וְשׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בְּהִלְכוֹת פּוּרִים בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת כְּדֵי לְהַזְכִּיר שֶׁהוּא פּוּרִים:

יד כֵּיצַד. יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת בְּנֵי עֲיָרוֹת מַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּבְנֵי כְּרַכִּים קוֹרְאִים בְּזְמַנָּם בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת. חָל יוֹם ט״ו לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת בְּנֵי כְּרַכִּים מַקְדִּימִין וְקוֹרְאִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁהוּא יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר וּבְנֵי עֲיָרוֹת קוֹרְאִין בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁהוּא זְמַנָּם וְנִמְצְאוּ הַכֹּל קוֹרְאִין בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר:

פרק ב

א הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה לְמַפְרֵעַ לֹא יָצָא. קָרָא וְשָׁכַח פָּסוּק אֶחָד וְקָרָא פָּסוּק שֵׁנִי לוֹ וְחָזַר וְקָרָא פָּסוּק שֶׁשָּׁכַח וְחָזַר וְקָרָא פָּסוּק שְׁלִישִׁי לֹא יָצָא מִפְּנֵי שֶׁקָּרָא פָּסוּק אֶחָד לְמַפְרֵעַ. אֶלָּא כֵּיצַד עוֹשֶׂה. מַתְחִיל מִפָּסוּק שֵׁנִי שֶׁשָּׁכַח וְקוֹרֵא עַל הַסֵּדֶר:

ב מָצָא צִבּוּר שֶׁקָּרְאוּ חֶצְיָהּ לֹא יֹאמַר אֶקְרָא חֶצְיָהּ הָאַחֲרוֹן עִם הַצִּבּוּר וְאֶחֱזֹר וְאֶקְרָא חֶצְיָהּ רִאשׁוֹן, שֶׁזֶּה קוֹרֵא לְמַפְרֵעַ. אֶלָּא קוֹרֵא מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף עַל הַסֵּדֶר. קָרָא וְשָׁהָה מְעַט וְחָזַר וְקָרָא אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלָּהּ הוֹאִיל וְקָרָא עַל הַסֵּדֶר יָצָא:

ג הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה עַל פֶּה לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. הַלּוֹעֵז שֶׁשָּׁמַע אֶת הַמְּגִלָּה הַכְּתוּבָה בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ וּבְכְתַב הַקֹּדֶשׁ אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הֵן אוֹמְרִין יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ. וְכֵן אִם הָיְתָה כְּתוּבָה יְוָנִית וּשְׁמָעָהּ יָצָא אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר, וַאֲפִלּוּ הָיָה הַשּׁוֹמֵעַ עִבְרִי:

ד הָיְתָה כְּתוּבָה תַּרְגּוּם אוֹ בְּלָשׁוֹן אַחֶרֶת מִלְּשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּקְרִיאָתָהּ אֶלָּא הַמַּכִּיר אוֹתָהּ הַלָּשׁוֹן בִּלְבַד. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה כְּתוּבָה בִּכְתַב אוֹתוֹ הַלָּשׁוֹן. אֲבָל אִם הָיְתָה כְּתוּבָה בִּכְתַב עִבְרִי וּקְרָאָהּ אֲרָמִית לַאֲרָמִי לֹא יָצָא שְׁנִמְצָא זֶה קוֹרֵא עַל פֶּה. וְכֵיוָן שֶׁלֹּא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ הַקּוֹרֵא לֹא יָצָא הַשּׁוֹמֵעַ מִמֶּנּוּ:

ה הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה בִּלֹּא כַּוָּנָה לֹא יָצָא. כֵּיצַד. הָיָה כּוֹתְבָהּ אוֹ דּוֹרְשָׁהּ אוֹ מַגִּיהָהּ אִם כִּוֵּן אֶת לִבּוֹ לָצֵאת בִּקְרִיאָה זוֹ יָצָא וְאִם לֹא כִּוֵּן לִבּוֹ לֹא יָצָא. קָרָא וְהוּא מִתְנַמְנֵם הוֹאִיל וְלֹא נִרְדַּם בַּשֵּׁנָה יָצָא:

ו בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהַמְכַוֵּן לִבּוֹ בַּכְּתִיבָה יָצָא. בְּשֶׁנִּתְכַּוֵּן לָצֵאת בַּקְּרִיאָה שֶׁקּוֹרֵא בְּסֵפֶר שֶׁמַּעְתִּיק מִמֶּנּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהוּא כוֹתֵב. אֲבָל אִם לֹא נִתְכַּוֵּן לָצֵאת בִּקְרִיאָה זוֹ שֶׁכָּתַב לֹא יָצָא. שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ אֶלָּא בִּקְרִיאָתָהּ מִסֵּפֶר שֶׁכְּלָלָהּ כְּתוּבָה בּוֹ בִּשְׁעַת קְרִיאָה:

ז הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה וְטָעָה בִּקְרִיאָתָהּ וְקָרָא קְרִיאָה מְשֻׁבָּשֶׁת יָצָא. לְפִי שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בִּקְרִיאָתָהּ. קָרָאָהּ עוֹמֵד אוֹ יוֹשֵׁב יָצָא וַאֲפִלּוּ בְּצִבּוּר. אֲבָל לֹא יִקְרָא בְּצִבּוּר יוֹשֵׁב לְכַתְּחִלָּה מִפְּנֵי כְּבוֹד הַצִּבּוּר. קָרְאוּהָ שְׁנַיִם אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה כְּאֶחָד יָצְאוּ הַקּוֹרְאִין וְהַשּׁוֹמְעִים מִן הַקּוֹרְאִין. וְקוֹרֵא אוֹתָהּ גָּדוֹל עִם הַקָּטָן וַאֲפִלּוּ בְּצִבּוּר:

ח אֵין קוֹרְאִין בְּצִבּוּר בִּמְגִלָּה הַכְּתוּבָה בֵּין הַכְּתוּבִים. וְאִם קָרָא לֹא יָצָא. אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה יְתֵרָה עַל שְׁאָר הַיְרִיעוֹת אוֹ חֲסֵרָה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא לָהּ הֶכֵּר. אֲבָל הַיָּחִיד קוֹרֵא בָּהּ וַאֲפִלּוּ אֵינָהּ חֲסֵרָה וְלֹא יְתֵרָה וְיוֹצֵא בָּהּ יְדֵי חוֹבָתוֹ:

ט אֵין כּוֹתְבִין הַמְּגִלָּה אֶלָּא בִּדְיוֹ עַל הַגְּוִיל אוֹ עַל הַקֶּלֶף כְּסֵפֶר תּוֹרָה. וְאִם כְּתָבָהּ בְּמֵי עַפְצָא וְקִנְקַנְתּוֹם כְּשֵׁרָה. כְּתָבָהּ בִּשְׁאָר מִינֵי צְבָעוֹנִין פְּסוּלָה. וּצְרִיכָה שִׂרְטוּט כַּתּוֹרָה עַצְמָהּ. וְאֵין הָעוֹר שֶׁלָּהּ צָרִיךְ לְעַבֵּד לִשְׁמָהּ. הָיְתָה כְּתוּבָה עַל הַנְּיָר אוֹ עַל עוֹר שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד אוֹ שֶׁכְּתָבָהּ עַכּוּ״ם אוֹ אֲפִיקוֹרוֹס פְּסוּלָה:

י הָיוּ בָהּ אוֹתִיּוֹת מְטֻשְׁטָשׁוֹת אוֹ מְקֻרָעוֹת. אִם רְשׁוּמָן נָכוֹן אֲפִלּוּ הָיוּ רַבָּה כְּשֵׁרָה. וְאִם אֵין רְשׁוּמָן נָכוֹן אִם הָיָה רַבָּה שָׁלֵם כְּשֵׁרָה. וְאִם לָאו פְּסוּלָה וְהַקּוֹרֵא בָּהּ לֹא יָצָא. הִשְׁמִיט בָּהּ הַסּוֹפֵר אוֹתִיּוֹת אוֹ פְּסוּקִים וּקְרָאָן הַקּוֹרֵא אֶת הַמְּגִלָּה עַל פֶּה יָצָא:

יא הַמְּגִלָּה צְרִיכָה שֶׁתִּהֵא תְּפוּרָה כֻּלָּהּ עַד שֶׁיִּהְיוּ כָּל עוֹרוֹתֶיהָ מְגִלָּה אַחַת. וְאֵינָהּ נִתְפֶּרֶת אֶלָּא בְּגִידִין כְּסֵפֶר תּוֹרָה. וְאִם תְּפָרָהּ שֶׁלֹּא בְּגִידִין פְּסוּלָה. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִתְפֹּר אֶת כָּל הַיְרִיעָה בְּגִידִין כְּסֵפֶר תּוֹרָה אֶלָּא אֲפִלּוּ תָּפַר בְּגִידִין שָׁלֹשׁ תְּפִירוֹת בְּקָצֵה הַיְרִיעָה וְשָׁלֹשׁ בְּאֶמְצָעָהּ וְשָׁלֹשׁ בַּקָּצֶה הַשֵּׁנִי כְּשֵׁרָה מִפְּנֵי שֶׁנִּקְרֵאת אִגֶּרֶת:

יב וְצָרִיךְ הַקּוֹרֵא לִקְרוֹת עֲשָׂרֶת בְּנֵי הָמָן וַעֲשָׂרֶת בִּנְשִׁימָה אַחַת כְּדֵי לְהוֹדִיעַ לְכָל הָעָם שֶׁכֻּלָּם נִתְלוּ וְנֶהֱרְגוּ כְּאֶחָד. וּמִנְהָג כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקּוֹרֵא הַמְּגִלָּה קוֹרֵא וּפוֹשֵׁט כְּאִגֶּרֶת לְהַרְאוֹת הַנֵּס וּכְשֶׁיִּגְמֹר חוֹזֵר וְכוֹרְכָהּ כְּלָהּ וּמְבָרֵךְ:

יג שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלּוּ שֶׁהֵן י״ד וְט״ו אֲסוּרִין בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית לְכָל אָדָם בְּכָל מָקוֹם. בֵּין לִבְנֵי כְרַכִּין שֶׁהֵן עוֹשִׂין ט״ו בִּלְבַד. בֵּין לִבְנֵי עֲיָרוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂין י״ד בִּלְבַד. וּשְׁנֵי הַיָּמִים אֲסוּרִין בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית בָּאָדָר הָרִאשׁוֹן וּבָאָדָר הַשֵּׁנִי. אַנְשֵׁי כְּפָרִים שֶׁהִקְדִּימוּ וְקָרְאוּ בְּשֵׁנִי אוֹ בַּחֲמִישִׁי הַמָּתָּרִים בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית בְּיוֹם קְרִיאָתָהּ וַאֲסוּרִין בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית בִּשְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלּוּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין קוֹרְאִין בָּהֶן׃

יד מִצְוַת יוֹם י״ד לִבְנֵי כְפָרִים וַעֲיָרוֹת וְיוֹם ט״ו לִבְנֵי כְרַכִּים לִהְיוֹת יוֹם שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת לְרֵעִים וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים. וּמֻתָּר בַּעֲשַׂיַּת מְלָאכָה, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה. אָמְרוּ חֲכָמִים כָּל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם פּוּרִים אֵינוֹ רוֹאֶה סִימָן בְּרָכָה לְעוֹלָם. בְּנֵי כְפָרִים שֶׁקָּדְמוּ וְקָרְאוּ בְּשֵׁנִי אוֹ בַּחֲמִישִׁי אִם חִלְקוּ מָעוֹת לָאֶבְיוֹנִים בְּיוֹם קְרִיאָתָן יָצְאוּ. אֲבָל הַשִּׂמְחָה וְהַמִּשְׁתֶּה אֵין עוֹשִׂין אוֹתָם אֶלָּא בְּיוֹם י״ד. וְאִם הִקְדִּימוּ לֹא יָצְאוּ. וּסְעֻדַּת פּוּרִים שֶׁעֲשָׂאָהּ בַּלַּיְלָה לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ׃

טו כֵּיצַד חוֹבַת סְעֻדָּה זוֹ. שֶׁיֹּאכַל בָּשָׂר וְיִתַּקֵּן סְעֻדָּה נָאָה כְּפִי אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדוֹ. וְשׁוֹתֶה יַיִן עַד שֶׁיִּשְׁתַּכֵּר וְיֵרָדֵם בִּשְׁכְרוּתוֹ. וְכֵן חַיָּב אָדָם לִשְׁלֹחַ שְׁתֵּי מָנוֹת בָּשָׂר אוֹ שְׁנֵי מִינֵי תַּבְשִׁיל אוֹ שְׁנֵי מִינֵי אֲכָלִין לַחֲבֵרוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר ט יט) ״וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ״, שְׁתֵּי מָנוֹת לְאִישׁ אֶחָד. וְכָל הַמַּרְבֶּה לִשְׁלֹחַ לְרֵעִים מְשֻׁבָּח. וְאִם אֵין לוֹ מַחֲלִיף עִם חֲבֵרוֹ זֶה שׁוֹלֵחַ לָזֶה סְעֻדָּתוֹ וְזֶה שׁוֹלֵחַ לָזֶה סְעֻדָּתוֹ כְּדֵי לְקַיֵּם וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ׃

טז וְחַיָּב לְחַלֵּק לָעֲנִיִּים בְּיוֹם הַפּוּרִים. אֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁנֵי עֲנִיִּים נוֹתֵן לְכָל אֶחָד מַתָּנָה אַחַת אוֹ מָעוֹת אוֹ מִינֵי תַּבְשִׁיל אוֹ מִינֵי אֲכָלִין שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר ט כב) ״וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים״, שְׁתֵּי מַתָּנוֹת לִשְׁנֵי עֲנִיִּים. וְאֵין מְדַקְדְּקִין בִּמְעוֹת פּוּרִים אֶלָּא כָּל הַפּוֹשֵׁט יָדוֹ לִטֹּל נוֹתְנִין לוֹ. וְאֵין מְשַׁנִּין מָעוֹת פּוּרִים לִצְדָקָה אַחֶרֶת׃

יז מוּטָב לָאָדָם לְהַרְבּוֹת בְּמַתָּנוֹת אֶבְיוֹנִים מִלְּהַרְבּוֹת בִּסְעֻדָּתוֹ וּבְשִׁלּוּחַ מָנוֹת לְרֵעָיו. שֶׁאֵין שָׂם שִׂמְחָה גְּדוֹלָה וּמְפֹאָרָה אֶלָּא לְשַׂמֵּחַ לֵב עֲנִיִּים וְיִתּוֹמִים וְאַלְמָנוֹת וְגֵרִים. שֶׁהַמְשַׂמֵּחַ לֵב הָאֻמְלָלִים הָאֵלּוּ דּוֹמֶה לַשְּׁכִינָה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נז טו) ״לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים״׃

יח כָּל סִפְרֵי הַנְּבִיאִים וְכָל הַכְּתוּבִים עֲתִידִין לְבָטֵל לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ חוּץ מִמְּגִלַּת אֶסְתֵּר וַהֲרֵי הִיא קַיֶּמֶת כַּחֲמִשָּׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה וְכַהֲלָכוֹת שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה שֶׁאֵינָן בְּטֵלִין לְעוֹלָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁכָּל זִכְרוֹן הַצָּרוֹת יִבָּטֵל שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סה טז) ״כִּי נִשְׁכְּחוּ הַצָּרוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת וְכִי נִסְתְּרוּ מֵעֵינָי״. יְמֵי הַפּוּרִים לֹא יִבָּטְלוּ שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר ט כח) ״וִימֵי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹךְ הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזַּרְעָם״׃

פרק ג

א בְּבִית שֵׁנִי כְּשֶׁמַּלְכֵי יָוָן גָּזְרוּ גְּזֵרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל וּבִטְּלוּ דָּתָם וְלֹא הִנִּיחוּ אוֹתָם לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת. וּפָשְׁטוּ יָדָם בְּמָמוֹנָם וּבִבְנוֹתֵיהֶם וְנִכְנְסוּ לַהֵיכָל וּפָרְצוּ בּוֹ פְּרָצוֹת וְטִמְּאוּ הַטָּהֳרוֹת. וְצָר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵיהֶם וּלְחָצוּם לַחַץ גָּדוֹל עַד שֶׁרִחֵם עֲלֵיהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְהוֹשִׁיעָם מִיָּדָם וְהִצִּילָם וְגָבְרוּ בְּנֵי חַשְׁמוֹנַאי הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים וַהֲרָגוּם וְהוֹשִׁיעוּ יִשְׂרָאֵל מִיָּדָם וְהֶעֱמִידוּ מֶלֶךְ מִן הַכֹּהֲנִים וְחָזְרָה מַלְכוּת לְיִשְׂרָאֵל יֶתֶר עַל מָאתַיִם שָׁנָה עַד הַחֻרְבָּן הַשֵּׁנִי׃

ב וּכְשֶׁגָּבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל אוֹיְבֵיהֶם וְאִבְּדוּם בְּכ״ה בְּחֹדֶשׁ כִּסְלֵו הָיָה וְנִכְנְסוּ לַהֵיכָל וְלֹא מָצְאוּ שֶׁמֶן טָהוֹר בַּמִּקְדָּשׁ אֶלָּא פַּךְ אֶחָד וְלֹא הָיָה בּוֹ לְהַדְלִיק אֶלָּא יוֹם אֶחָד בִּלְבַד וְהִדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ נֵרוֹת הַמַּעֲרָכָה שְׁמוֹנָה יָמִים עַד שֶׁכָּתְשׁוּ זֵיתִים וְהוֹצִיאוּ שֶׁמֶן טָהוֹר׃

ג וּמִפְּנֵי זֶה הִתְקִינוּ חֲכָמִים שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר שֶׁיִּהְיוּ שְׁמוֹנַת הַיָּמִים הָאֵלּוּ שֶׁתְּחִלָּתָן כ״ה בְּכִסְלֵו יְמֵי שִׂמְחָה וְהַלֵּל וּמַדְלִיקִין בָּהֶן הַנֵּרוֹת בָּעֶרֶב עַל פִּתְחֵי הַבָּתִּים בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה מִשְׁמוֹנַת הַלֵּילוֹת לְהַרְאוֹת וּלְגַלּוֹת הַנֵּס. וְיָמִים אֵלּוּ הֵן הַנִּקְרָאִין חֲנֻכָּה וְהֵן אֲסוּרִין בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית כִּימֵי הַפּוּרִים. וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בָּהֶן מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּקְרִיאַת הַמְּגִלָּה׃

ד כָּל שֶׁחַיָּב בְּקְרִיאַת הַמְּגִלָּה חַיָּב בְּהַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה וְהַמַּדְלִיק אוֹתָהּ בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן מְבָרֵךְ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת וְאֵלּוּ הֵן. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ אֱלֹקֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנֻכָּה וְשֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ וְכוּ׳. וְשֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְכוּ׳. וְכָל הָרוֹאֶה אוֹתָהּ וְלֹא בֵּרַךְ מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם. שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ וְשֶׁהֶחֱיָנוּ. וּבְשֶׁאָר הַלֵּילוֹת הַמַּדְלִיק מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם וְהָרוֹאֶה מְבָרֵךְ אַחַת שֶׁאֵין מְבָרְכִין שֶׁהֶחֱיָנוּ אֶלָּא בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן׃

ה בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִשְּׁמוֹנַת הַיָּמִים אֵלּוּ גּוֹמְרִין אֶת הַהַלֵּל וּמְבָרֵךְ לְפָנָיו אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִגְמֹר אֶת הַהַלֵּל בֵּין יָחִיד בֵּין צִבּוּר. אַף עַל פִּי שֶׁקְּרִיאַת הַהַלֵּל מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מְבָרֵךְ עָלָיו אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַמְּגִלָּה וְעַל הָעֵרוּב. שֶׁכָּל וַדַּאי שֶׁל דִּבְרֵיהֶם מְבָרְכִין עָלָיו. אֲבָל דָּבָר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵיהֶם וְעִקַּר עֲשִׂיָּתָן לוֹ מִפְּנֵי הַסָּפֵק כְּגוֹן מַעֲשֶׂר דְּמַאי אֵין מְבָרְכִין עָלָיו. וְלָמָּה מְבָרְכִין עַל יוֹם טוֹב שֵׁנִי וְהֵם לֹא תִּקְּנוּהוּ אֶלָּא מִפְּנֵי הַסָּפֵק כְּדֵי שֶׁלֹּא יְזַלְזְלוּ בּוֹ׃

ו וְלֹא הַלֵּל שֶׁל חֲנֻכָּה בִּלְבַד הוּא שֶׁמִּדִּבְרֵי סוֹפְרִים אֶלָּא קְרִיאַת הַהַלֵּל לְעוֹלָם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים בְּכָל הַיָּמִים שֶׁגּוֹמְרִין בָּהֶן אֶת הַהַלֵּל. וּשְׁמוֹנָה עָשָׂר יוֹם בַּשָּׁנָה מִצְוָה לִגְמֹר בָּהֶן אֶת הַהַלֵּל. וְאֵלּוּ הֵן. שְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג. וּשְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה. וְרֹאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח וְיוֹם עֲצֶרֶת. אֲבָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין בָּהֶן הַלֵּל לְפִי שֶׁהֵן יְמֵי תְּשׁוּבָה וְיִרְאָה וְפַחַד לֹא יְמֵי שִׂמְחָה יְתֵרָה. וְלֹא תִקְּנוּ הַלֵּל בְּפוּרִים שֶׁקְּרִיאַת הַמְּגִלָּה הִיא הַהַלֵּל:

ז מְקוֹמוֹת שֶׁעוֹשִׂין יוֹם טוֹב שְׁנֵי יָמִים גּוֹמְרִין אֶת הַהַלֵּל עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם. תִּשְׁעָה יְמֵי הֶחָג. וּשְׁמוֹנָה יְמֵי חֲנֻכָּה. וּשְׁנֵי יָמִים שֶׁל פֶּסַח. וּשְׁנֵי יָמִים שֶׁל עֲצֶרֶת. אֲבָל בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים קְרִיאַת הַהַלֵּל מִנְהָג וְאֵינוֹ מִצְוָה. וּמִנְהָג זֶה בְּצִבּוּר לְפִיכָךְ קוֹרְאִין בְּדִלּוּג. וְאֵין מְבָרְכִין עָלָיו שֶׁאֵין מְבָרְכִין עַל הַמִּנְהָג. וְיָחִיד לֹא יִקְרָא כְּלָל. וְאִם הִתְחִיל יַשְׁלִים וְיִקְרָא בְּדִלּוּג כְּדֶרֶךְ שֶׁקּוֹרְאִין הַצִּבּוּר. וְכֵן בְּשָׁאָר יְמֵי הַפֶּסַח קוֹרְאִין בְּדִלּוּג כְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים:

ח כֵּיצַד מְדַלְּגִין. מַתְחִילִין מִתְּחִלַּת הַהַלֵּל עַד (תהילים קיד ח) "חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם" וּמְדַלֵּג וְאוֹמֵר (תהילים קטו יב) "ה' זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ" כוּ' עַד (תהילים קטו יח) "הַלְלוּיָהּ" וּמְדַלֵּג וְאוֹמֵר (תהילים קטו יב) "מָה אָשִׁיב לַה'" עַד (תהילים קטז יט) "הַלְלוּיָהּ" וּמְדַלֵּג וְאוֹמֵר (תהילים קיח ה) "מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ" עַד סוֹף הַהַלֵּל. זֶה הוּא הַמִּנְהָג הַפָּשׁוּט. וְיֵשׁ מְדַלְּגִין דִּלּוּג אֶחָד:

ט כָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִקְרִיאַת הַהַלֵּל. וְהַקּוֹרֵא אֶת הַהַלֵּל לְמַפְרֵעַ לֹא יָצָא. קָרָא וְשָׁהָה וְחָזַר וְקָרָא אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלּוֹ יָצָא. יָמִים שֶׁגּוֹמְרִין בָּהֶן אֶת הַהַלֵּל יֵשׁ לוֹ לְהַפְסִיק בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק אֲבָל בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק לֹא יַפְסִיק. וְיָמִים שֶׁקּוֹרְאִין בָּהֶן בְּדִלּוּג אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק פּוֹסֵק:

י כָּל יוֹם שֶׁגּוֹמְרִין בּוֹ אֶת הַהַלֵּל מְבָרֵךְ לְפָנָיו. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו מְבָרֵךְ. כֵּיצַד מְבָרֵךְ. יְהַלְלוּךָ ה' אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יוֹדוּ לְשִׁמְךָ כִּי אַתָּה ה' לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וְנָעִים לְשַׁמְּךָ לְזַמֵּר וּמֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה הָאֵל בָּרוּךְ אַתָּה ה' הַמֶּלֶךְ הַמְּהֻלָּל הַמְשֻׁבָּח הַמְפֹאָר חַי וְקַיָּם תָּמִיד יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

יא יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לִכְפֹּל מִ (תהילים קיח כא) "אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי" עַד סוֹף הַהַלֵּל כּוֹפְלִין כָּל דָּבָר וְדָבָר שְׁתֵּי פְּעָמִים. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִכְפֹּל יִכְפֹּל וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִכְפֹּל אֵין כּוֹפְלִין:

יב מִנְהַג קְרִיאַת הַהַלֵּל בִּימֵי חֲכָמִים הָרִאשׁוֹנִים כָּךְ הָיָה. אַחַר שֶׁמְּבָרֵךְ הַגָּדוֹל שֶׁמַּקְרֵא אֶת הַהַלֵּל מַתְחִיל וְאוֹמֵר הַלְלוּיָהּ וְכָל הָעָם עוֹנִין הַלְלוּיָהּ וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר הַלְלוּ עַבְדֵי ה' וְכָל הָעָם עוֹנִין הַלְלוּיָהּ וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה' וְכָל הָעָם עוֹנִין הַלְלוּיָהּ וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם וְכָל הָעָם עוֹנִין הַלְלוּיָהּ וְכֵן עַל כָּל דָּבָר. עַד שֶׁנִּמְצְאוּ עוֹנִין בְּכָל הַהַלֵּל הַלְלוּיָהּ מֵאָה וְשֶׁלֹּשׁ וְעֶשְׂרִים פְּעָמִים סִימָן לָהֶם שְׁנוֹתָיו שֶׁל אַהֲרֹן:

יג וְכֵן כְּשֶׁהַקּוֹרֵא מַגִּיעַ לְרֹאשׁ כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק הֵן חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין מַה שֶּׁאָמַר. כֵּיצַד. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם כָּל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. וְהַקּוֹרֵא אוֹמֵר בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז וְכָל הָעָם עוֹנִין הַלְלוּיָהּ עַד שֶׁיֹּאמַר אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי וְכָל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' וְכוּ'. וְכֵן כְּשֶׁיֹּאמַר הַקּוֹרֵא הַלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם כָּל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין הַלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם:

יד הַקּוֹרֵא אוֹמֵר אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא וְהֵם עוֹנִין אַחֲרָיו אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רֹאשׁ פֶּרֶק. הוּא אוֹמֵר אָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָּא וְהֵם עוֹנִים אָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָּא. הוּא אוֹמֵר בָּרוּךְ הַבָּא וְכָל הָעָם אוֹמְרִים בָּרוּךְ הַבָּא. וְאִם הָיָה הַמַּקְרֵא אֶת הַהַלֵּל קָטָן אוֹ עֶבֶד אוֹ אִשָּׁה עוֹנָה אַחֲרֵיהֶם מַה שֶּׁהֵן אוֹמְרִין מִלָּה מִלָּה בְּכָל הַהַלֵּל. זֶהוּ הַמִּנְהָג הָרִאשׁוֹן וּבוֹ רָאוּי לֵילֵךְ. אֲבָל בִּזְמַנִּים אֵלּוּ רָאִיתִי בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת מִנְהָגוֹת מְשֻׁנּוֹת בְּקְרִיאָתוֹ וּבַעֲנִיַּת הָעָם וְאֵין אֶחָד מֵהֶם דּוֹמֶה לְאֶחָד:

פרק ד

א כַּמָּה נֵרוֹת הוּא מַדְלִיק בַּחֲנֻכָּה. מִצְוָתָהּ שֶׁיִּהְיֶה כָּל בַּיִת וּבַיִת מַדְלִיק נֵר אֶחָד בֵּין שֶׁהָיוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת מְרֻבִּין בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ אֶלָּא אָדָם אֶחָד. וְהַמְהַדֵּר אֶת הַמִּצְוָה מַדְלִיק נֵרוֹת כְּמִנְיַן אַנְשֵׁי הַבַּיִת נֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בֵּין אֲנָשִׁים בֵּין נָשִׁים. וְהַמְהַדֵּר יוֹתֵר עַל זֶה וְעוֹשֶׂה מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר מַדְלִיק נֵר לְכָל אֶחָד בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן וּמוֹסִיף וְהוֹלֵךְ בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה נֵר אֶחָד:

ב כֵּיצַד. חֲרֵי שֶׁהָיוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת עֲשָׂרָה. בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן מַדְלִיק עֲשָׂרָה נֵרוֹת וּבְלֵיל שֵׁנִי עֶשְׂרִים וּבְלֵיל שְׁלִישִׁי שְׁלֹשִׁים עַד שֶׁנִּמְצָא מַדְלִיק בְּלֵיל שְׁמִינִי שְׁמוֹנִים נֵרוֹת:

ג מִנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל עָרֵינוּ בִּסְפָרַד שֶׁיִּהְיוּ כָּל אַנְשֵׁי הַבַּיִת מַדְלִיקִין נֵר אֶחָד בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן וּמוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין נֵר בְּכָל לַיְלָה עַד שֶׁנִּמְצָא מַדְלִיק בְּלֵיל שְׁמִינִי שְׁמוֹנָה נֵרוֹת בֵּין שֶׁהָיוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת מְרֻבִּים בֵּין שֶׁהָיָה אָדָם אֶחָד:

ד נֵר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי פְּיוֹת עוֹלֶה לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם. מִלֵּא קְעָרָה שֶׁמֶן וְהִקִּיפָהּ פְּתִילוֹת. אִם כָּפָה עָלֶיהָ כְּלִי כָּל פְּתִילָה וּפְתִילָה נֶחְשֶׁבֶת כְּנֵר אֶחָד. לֹא כָּפָה עָלֶיהָ כְּלִי נַעֲשֵׂית כְּמִדּוּרָה וַאֲפִלּוּ כְּנֵר אֶחָד אֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת:

ה אֵין מַדְלִיקִין נֵרוֹת חֲנֻכָּה קֹדֶם שֶׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה אֶלָּא עִם שְׁקִיעָתָהּ לֹא מְאַחֲרִין וְלֹא מַקְדִּימִין. שָׁכַח אוֹ הֵזִיד וְלֹא הִדְלִיק עִם שְׁקִיעַת הַחַמָּה מַדְלִיק וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק. וְכַמָּה הוּא זְמַן זֶה כְּמוֹ חֲצִי שָׁעָה אוֹ יֶתֶר. עָבַר זְמַן זֶה אֵינוֹ מַדְלִיק. וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה שָׁמֶן בַּנֵּר כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה דּוֹלֶקֶת וְהוֹלֶכֶת עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק. הִדְלִיקָהּ וְכָבְתָה אֵינוֹ צָרוּךְ לְהַדְלִיקָהּ פַּעַם אַחֶרֶת. נִשְׁאֲרָה דּוֹלֶקֶת אַחַר שֶׁכָּלְתָה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק אִם רָצָה לְכַבּוֹתָהּ אוֹ לְסַלְּקָהּ עוֹשֶׂה:

ו כָּל הַשְּׁמָנִים וְכָל הַפְּתִילוֹת כְּשֵׁרוֹת לְנֵר חֲנֻכָּה וַאֲפִלּוּ עַל פִּי שֶׁאֵין הַשְּׁמָנִים נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה וְאֵין הָאוּר נִתְלֵית יָפָה בְּאוֹתָן הַפְּתִילוֹת. וַאֲפִלּוּ בְּלֵילֵי שַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ יְמֵי חֲנֻכָּה מֵהֶם לְהַדְלִיק הַשְּׁמָנִים וְהַפְּתִילוֹת שֶׁאָסוּר לְהַדְלִיק בָּהֶן נֵר שַׁבָּת. לְפִי שֶׁאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְנֵר חֲנֻכָּה בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בְּחל וַאֲפִלּוּ לִבְדֹּק מָעוֹת אוֹ לִמְנוֹתָן לְאוֹרָהּ אָסוּר:

ז נֵר חֲנֻכָּה מִצְוָה לְהַנִּיחוֹ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבַּחוּץ בַּטֶפַח הַסָּמוּךְ לַפֶּתַח עַל שְׂמאל הַנִּכְנָס לַבַּיִת כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מְזוּזָה מִימִין וְנֵר חֲנֻכָּה מִשְּׂמאל. וְאִם הָיָה דָּר בַּעֲלִיָּה מַנִּיחוֹ בַּחַלּוֹן הַסָּמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וְנֵר חֲנֻכָּה שֶׁהִנִּיחוֹ לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה לֹא עָשָׂה כְּלוּם לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִכָּר:

ח בְּיֵמֵי הַסַּכָּנָה מַנִּיחַ אָדָם נֵר חֲנֻכָּה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מִבִּפְנִים וַאֲפִלּוּ הִנִּיחוֹ עַל שֻׁלְחָנוֹ דַּיּוֹ. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הַבַּיִת נֵר אַחֵר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ. וְאִם הָיְתָה שָׁם מְדוּרָה אֵינוֹ צָרִיךְ נֵר אַחֵר. וְאִם אָדָם חָשׁוּב הוּא שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לִמְדוּרָה צָרִיךְ נֵר אַחֵר:

ט נֵר חֲנֻכָּה שֶׁהִדְלִיקוּ חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן אוֹ עַכּוּ״ם לֹא עָשָׂה כְּלוּם עַד שֶׁיַּדְלִיקֻנּוּ מִי שֶׁהוּא חַיָּב בַּהַדְלָקָה. הִדְלִיקוּ מִבִּפְנִים וְהוֹצִיאוּ דָּלוּק וְהִנִּיחוּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ לֹא עָשָׂה כְּלוּם עַד שֶׁיַּדְלִיקֻנּוּ בִּמְקוֹמוֹ. אָחַז הַנֵּר בְּיָדוֹ וְעָמַד לֹא עָשָׂה כְּלוּם שֶׁהֲרוֹאֶה אוֹמֵר לְצָרְכוֹ הוּא עוֹמֵד. עֲשָׂשִׂית שֶׁהָיְתָה דּוֹלֶקֶת כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְכַבֶּה וּמְבָרֵךְ וּמַדְלִיקָהּ שֶׁהַהַדְלָקָה הִיא הַמִּצְוָה וְלֹא הַהַנָּחָה. וּמֵאַיִן לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה מִנֵּר חֲנֻכָּה:

י חָצֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים בִּשְׁתֵּי רוּחוֹת צְרִיכָה שְׁתֵּי נֵרוֹת. שָׁמָּא יֹאמְרוּ הָעוֹבְרִים בְּרוּחַ זוֹ לֹא הִנִּיחַ נֵר חֲנֻכָּה. אֲבָל אִם הָיוּ בְּרוּחַ אַחַת מַדְלִיק בְּאֶחָד מֵהֶן:

יא אוֹרַח שֶׁמַּדְלִיקִין עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַדְלִיק עָלָיו בְּמָקוֹם שֶׁנִּתְאָרַח בּוֹ. אֵין לוֹ בַּיִת לְהַדְלִיק עָלָיו בּוֹ צָרִיךְ לְהַדְלִיק בַּמָּקוֹם שֶׁנִּתְאָרַח בּוֹ. וּמִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶן בַּשֶּׁמֶן. וְאִם הָיָה לוֹ בַּיִת בִּפְנֵי עַצְמוֹ אַף עַל פִּי שֶׁמַּדְלִיקִין עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ צָרִיךְ לְהַדְלִיק בַּבַּיִת שֶׁהוּא בּוֹ מִפְּנֵי הָעוֹבְרִין:

יב מִצְוַת נֵר חֲנֻכָּה מִצְוָה חֲבִיבָה הִיא עַד מְאֹד וְצָרִיךְ אָדָם לְהִזָּהֵר בָּהּ כְּדֵי לְהוֹדִיעַ הַנֵּס וּלְהוֹסִיף בְּשֶׁבַח הָאֵל וְהוֹדָיָה לוֹ עַל הַנִּסִּים שֶׁעָשָׂה לָנוּ. וַאֲפִלּוּ אֵין לוֹ מַה יֹּאכַל אֶלָּא מִן הַצְּדָקָה שׁוֹאֵל אוֹ מוֹכֵר כְּסוּתוֹ וְלוֹקֵחַ שֶׁמֶן וְנֵרוֹת וּמַדְלִיק:

יג חֲבֵרִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא פְּרוּטָה אַחַת וּלְפָנָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם וְהַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה מַקְדִּים לְקִנּוֹת שֶׁמֶן לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה עַל הַיַּיִן לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם. הוֹאִיל וּשְׁנֵיהֶם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים מוּטָב לְהַקְדִּים נֵר חֲנֻכָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זִכְרוֹן הַנֵּס:

יד הָיָה לְפָנָיו נֵר בֵּיתוֹ וְנֵר חֲנֻכָּה אוֹ נֵר בֵּיתוֹ וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם נֵר בֵּיתוֹ קוֹדֵם מִשּׁוּם שְׁלוֹם בֵּיתוֹ שֶׁחֲבֵרַי הַשָּׁם נִמְחָק לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. גָּדוֹל הַשָּׁלוֹם שֶׁכָּל הַתּוֹרָה נִתְּנָה לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ג יז) ״דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם״: